

Kun en demokratiseringsproces kan bringe EU ud af krisen

INTERVIEW af Lasse Marker med Asger Aamund
Ræsons hjemmeside 10. december 2011

RÆSON: USA undslap med nød og næppe at gå i betalingsstandsning 1/8 2011, hvor republikanerne, der har flertal i Repræsentanternes Hus, tog hele USA og verdensøkonomien som gidsel – og for få uger siden mislykkedes superkomitéen i USA.

Samtidig er EU handlingslammet – og Marlene Wind m.fl. advarer mod, at en traktatændring kan blive en langstrakt proces, der vil true med at få flere lande til at forlade eurosamarbejdet.

Befinder USA og EU sig i en regulær ledelseskriser?

Asger Aamund: Ja, det gør de. I øjeblikket foregår der både i USA og i Storbritannien en diskussion i tænketanke og i pressen om, hvorvidt vi har udviklet folkestyret til det, det skal være i et moderne, effektivt og borgernært demokrati.

Hele det amerikanske system bygger på, at magten ikke må kunne samles et sted – det kalder man checks and balances. Man har siden den amerikanske revolution i 1776 omhyggeligt sørget for, at der ikke kan opstå en diktator. Der er altid nogle, der vil kunne afbalancere præsidentens magt. Det har fungeret udmærket i USA i mange år, men det har vist sig i øjeblikket, at man har fået en konstellation, hvor demokraterne har flertal i senatet, mens republikanerne har flertal i Repræsentanternes Hus, og fordi kløften mellem demokraterne og republikanerne er blevet så dyb, at de kun modarbejder hinanden og forsøger at forhindre hinanden i at få mere indflydelse, så er USA blevet handlingslammet. Det virker som, at krisen i USA skal blive endnu alvorligere, før de begynder at arbejde sammen. Indtil videre er USA derfor endt i en deadlock, som betyder, at USA's politiske beslutningskraft er blevet stækket.

I EU, er det endnu værre. Hele EU ligger politisk i ruiner. Og det har det gjort i lang tid. Det hænger sammen med måden, hvorpå EU er opbygget. Man har et parlament, som reelt er rådgivende, men dog har fået lidt flere beføjelser. Så er der Kommissionen, et slags departementchefstyre, som er udpegede embedsmænd forklædt som politikere og så er der en art overdommere i form af Ministerrådet. Og Ministerrådet og Kommissionen befinder sig i øjeblikket i en meget alvorlig magtkamp med hinanden om næsten alt. Og helt bagved har vi overdommernes overdommer, nemlig den tyske forfatningsdomstol. Den konstellation gør, at de beføjelse, som bl.a. EU's udenrigsminister Cathy Ashton har, er ubetydelige små. Man har ikke ville give hende noget som helst, fordi hun ikke er folkevalgt, men udpeget kommissær. Det gør, at hver gang Ashton ringer ned til brændpunkterne og spørger, om hun kan hjælpe, så bliver hun afvist. I Egypten var der ingen, der ville tale med hende: hverken på Mubaraks side eller på oprørernes side. Ashton forsøgte også at mægle i Libyen og Syrien. Der ville de heller ikke tale med hende. Derfor er EU som international aktør meget svag.

RÆSON: På EU-topmødet 8/12 fremlagde Tyskland og Frankrig deres forslag om en traktatændring, som

skal sikre, at EU ikke havner i en gældskrise igen. Bliver traktatændringen en løsning på EU's ledelseskriser?

Aamund: Ja, der skal en traktatændring til, som gør det muligt for euro-landene at danne deres egen finansunion. Det er nødvendigt. For euroens overlevelse er fuldstændig afhængig af, at der bliver indført en fælles og slagkraftig finanspolitik for eurozonen.

RÆSON: Marlene Wind advarer i Politiken 5/12 mod, at traktatændringer kan føre til en langstrakt og besværlig proces, hvor det er sandsynligt, at et eller flere lande forlader euro-samarbejdet, fordi de ikke kan acceptere ændringerne. Er der ikke en risiko for, at forhandlingerne om en traktatændring vil splitte EU?

Aamund: Det kan sagtens være tilfældet. Men når krisen buldrer på døren, må man gribe til handling.

Det der skal til i EU, er en demokratisering af EU. Vi skal have et parlament med to kamre, sådan at vi får et fuldt parlamentariseret EU. En valgt EU-regering, men med et meget smalt kommissorium, hvor man kun centraliserer det, som ikke kan decentraliseres. Den folkevalgte EU-regering skal have fuld autoritet på områder som forsvar, udenrigs-, immigrations- og ulandspolitik samt tilstrækkelige finanspolitiske muskler til, at man kan beskytte en fælles valuta. For at komme hertil må man erkende, at 27 stater ikke bliver enige om det her, og at man derfor må starte med en mindre kerne, der laver en finansiel føderation. Så må de lande, der har lyst, deltage og komme med løbende. Det vil herfra kunne udvikle sig til en "federation light", hvor der også sker en politisk integration, hvor man parlamentariserer, demokratiserer og decentraliserer det EU-politiske system meget mere, end det er i dag.

RÆSON: Så du mener, at det er nødvendigt, at EU gentænker sig selv for at komme ud af krisen og for igen at blive en stærk international aktør. Og den eneste måde, man kan genskabe et stærkt EU, er ved at gøre det mere demokratisk.

Aamund: Ja. Den moderne europæer vil gerne have et europæisk samvirke på områder, hvor det er helt afgørende, at vi arbejder sammen, men den moderne europæer vil ikke have et overordnet stort bureaukrati. Jeg ser for mig en indre kreds i EU inden for de næste 10 år, der kommer til at bestå af en kerne på måske 8-10 lande, der skaber en egentlig føderation, og så en større markedsplads, hvor der er plads til alle. Jeg tror faktisk, at det kommer til at blive bygget op omkring de gamle seks lande fra Kul- og stålunionen: Tyskland, Frankrig, Italien og Benelux-landene. Muligvis også Østrig og Spanien.

RÆSON: Tyskland fremlagde på EU-topmødet 8/12 et ønske om at udvide eller styrke EU-Kommissionen. Det er vel ikke en demokratisering af EU?

Aamund: Nej, det er det ikke. Men jeg tror, at det er et paradeforslag. Det er de store lande anført af Merkel og Sarkozy, der nu tegner billedet i EU. Merkel vil aldrig overlade det til Barroso (EU-Kommissionens formand, red.) og Kommissionen at køre krisestyringen, og det vil befolkningerne heller ikke.

RÆSON: Men når Tyskland fremsætter et forslag om øget magt til Kommissionen, vil det så ikke med stor sandsynlighed blive gennemført?

Aamund: Jo, det er muligt. Men Merkel og Sarkozy slipper ikke grebet om Kommissionen, selvom forslaget kommer igennem. Krisestyling på pan-europæisk niveau er 'Chiefsache'.

RÆSON: Men ser du så overhovedet nogen tendens til, at der skulle ske den her demokratiseringsproces, som du taler om er nødvendig?

Aamund: Ja, for det folkelige krav om øget demokratisering er stærk. Det så vi, da franskmændene, hollænderne og irerne stemte nej til Forfatnings-traktaten i første omgang. Den moderne europæer ønsker ikke at være underlagt et centraliseret styre, og derfor er der kun en vej at gå: Hvis man vil lykkes med den politiske udvikling af EU, som er nødvendig for at få EU ud af krisen, så bliver man nødt til at få folkets opbakning, hvilken kun kan nås gennem øget demokratisering og decentralisering af EU-systemet.

RÆSON: Men modsat krisen i 1970'erne er der denne gang ikke sket en tilbagerulning af EU-integrationen. Vi har derimod set en fortsat øget integration hver eneste dag. Hele EU-integrationen er sket uden nævneværdig folkelig opbakning, så hvorfor skulle det ikke kunne fortsætte?

Aamund: Det er blandt andet fordi, at vi nu ser en meget opmærksom tysk forfatningsdomstol, som ikke vil afgive mere magt til EU, medmindre det bliver traktatligt forankret.

RÆSON: Men er det mere demokratisk, at Merkel driver integrationen, end hvis det er Kommissionen?

Aamund: Ja, hun er jo trods alt folkevalgt.

RÆSON: Men Merkel er jo kun folkevalgt i Tyskland, ikke i de øvrige EU-medlemsstater.

Aamund: Det er et udmærket argument, men det er, hvad der sker, når demokratiet ikke fungerer. Problemet er, at der ikke er nogen langsigtet plan for, hvor EU skal ende. Derfor står EU i øjeblikket handlingslammet tilbage. De, der tager initiativet, de, der griber magten og påtager sig ansvaret, sætter dagsordenen. Merkel har den største ulyst til at påtage sig hvervet som Europas førerhund. Men der er ikke andre kvalificerede kandidater.

DANMARK

RÆSON: Du har ved flere lejligheder også talt om, at der er behov for at gentænke det danske folkestyre. 15. juli 2011 sagde du i Berlingske, at du "ikke vil ofre dette lands folkelige velstand til fordel for et demokrati, der ikke fungerer". Hvad mener du med det?

Aamund: Ethvert samfund kan komme i en meget klemmt situation, hvor man kan blive tvunget til at suspendere folkestyret i en periode for at redde den økonomiske velstand. I Danmark er vi ikke i en sådan situation. Men man ser det i EU, hvor EU anført af Merkel og Sarkozy har tvunget Berlusconi i Italien og George Papandreou i Grækenland til at gå af. Her har man tilsidesat folkestyret af hensyn til økonomien.

RÆSON: Er demokratiet væksthæmmende?

Aamund: Når det fungerer, kan det være vækstfremmende. Når demokratiet ikke fungerer, kan det være væksthæmmende. Men alle styreformer, der ikke fungerer, kan være væksthæmmende. Vores udfordring i dag er fortsat at udvikle vores demokrati og sørge for, at det bliver tidssvarende og konkurrencedygtigt, for at det ikke skal gå hen at blive et problem i stedet for en mulighed. Problemet i Danmark er, at mere end halvdelen af vælgerkorpset står uden for arbejdsmarkedet. Det vil sige, at hvis du vil have magten, skal du gøre meget for dem, der er uden for arbejdsmarkedet på bekostning af dem, der arbejder. Dette medfører, at den førte politik både under den forrige og den nuværende regering hæmmer væksten og den nationale indtjening i Danmark.

RÆSON: Så demokratiet virker ikke og hæmmer væksten, fordi politikerne, der gerne vil genvælges, bliver nødt til at gøre for meget for dem uden for arbejdsmarkedet?

Aamund: Ja.

RÆSON: Så demokratiets styrke afhænger af, hvor mange, der er på arbejdsmarkedet?

Aamund: Ikke nødvendigvis. Hvis vi havde haft ti gange så meget Nordsøolie, ville demokratiet kunne fungere fint. Men når demokratiet er forbundet med et krav om vækst og et beskatningsgrundlag, så der er noget at fordele af, så hjælper det meget, hvis demokratiet hviler på en arbejdsindsats fra et flertal af vælgerkorpset. Jeg ser gerne er større debat om, hvordan folkestyret kan udvikles og blive bedre end det er i dag.

RÆSON: 15. juli 2011 foreslog du selv i Berlingske at halvere antallet af folketingsmedlemmer. Hvorfor?

Aamund: Mit forslag er at halvere antallet af folketingsmedlemmer og så give dem dobbelt gage. Spærregrænsen skulle sættes op til 5 % og hvert medlem af folketinget skulle have en akademisk uddannet politisk sekretær. I det håb, at en højere gage ville kunne tiltrække dygtigere folk. For i dag vil de dygtigste ikke være politikere. Det er for lidt prestigefyldt og gagen er for lav. Folketinget er blevet en varmestue for studenter og offentligt ansatte.